

ЕКОНОМСКИ БИЛТЕН

Економска реформа и
обнова
Босне и Херцеговине

Издање 7. Број 3
Јули 2004

Овај Економски билтен објављен је у складу са овлаштењима
лорда Paddy Ashdown-а, Високог представника.
Главни уредник: Patrice Dreiski, Замјеник Високог представника и шеф
економског одјела, OHR;
Технички уредник: Almira Kulagić, економско одјељење, OHR;
Дизајн: Samir Mujković, одјел за ресурсе, ICT секција, OHR.

За питања и објашњења молимо контактирајте:
economic.newsletter@ohr.int

САДРЖАЈ

Срећна људи зависи од правилног управљања јавним финансијама	3
МАКРОЕКОНОМСКИ ПРЕГЛЕД.....	4
ФИНАНСИЈЕ И ФИСКАЛНИ СЕКТОР.....	8
Буџет.....	8
Пореска реформа	9
Унутрашњи дуг	9
ПОЉОПРИВРЕДА.....	10
Ветеринарство	10
Фитосанитарна област	11
СТАТИСТИКА.....	11
ИНФРАСТРУКТУРА И КОМУНАЛНИ СЕКТОР	12
Цивилна авијација	12
Корпоративно управљање.....	12
Енергетски сектор.....	13
ЕКОНОМСКА ТРАНЗИЦИЈА	13
Приватизација.....	13
Пословно окружење	13
Булдожер:.....	14
РЕГИОНАЛНИ УРЕДИ	15
ОХР Мостар	15
ОХР Тузла.....	17
ОХР Бања Лука.....	19
НАЈНОВИЈЕ ЕКОНОМСКЕ ИНФОРМАЦИЈЕ ЗА БиХ.....	21

Срећа људи зависи од правилног управљања јавним финансијама

Водећи чланак у овом издању, о реформи пореског система, почиње са цитатом од француског краља Луја ЦИВ - *Срећа људи зависи од правилног управљања јавним финансијама.*

Ово може изгледати као труизам – међутим тон и садржај економске и политичке дебате у Босни и Херцеговини указују на то да ова порука још увијек није у потпуности прихваћена.

Политичари и владе могу давати разна обећања, али уколико прво не успоставе правилан систем управљања јавним финансијама, не могу се надати испуњењу тих обећања. Исто тако, јавност може затражити све што жели, али ако није успостављен правилан систем управљања јавним финансијама, ови захтјеви неће, а нити могу, бити испуњени.

То је реалност са којом се сви ми у влади морамо суочити.

У прошлој години, остварен је значајан напредак прво у препознавању, а затим у третирању питања унутрашњег дуга БиХ. Владе државе, два ентитета и Дистрикта Брчко, су потписале споразум; Брчко и Народна скупштина Републике Српске су већ усвојили овај споразум, а државни и федерални Парламент су такође веома близу закључењу свог дијела. Ови закони су засновани на рјешењу које су израдиле владе, уз помоћ ММФ-а и Министарства финансија САД-а, а које приоритетно третира најугроженије дијелове популације у земљи. Да ли ће се то рјешење свидјети свима? Наравно да не, али то је најбољи епизод финансијског хаоса који тренутно влада, у ситуацији када дугови ове земље износе више од 200 посто БДП-а. Рјешење које нуди влада осигурава да владе испоштују своје финансијске обавезе према грађанима, а у исто вријеме би се и економија БиХ ослободила великог терета, што би отворило врата инвестицијама и отварању нових радних мјеста.

То рјешење је засновано на успостави и одржавању система правилног управљања јавним финансијама и усмјерено ка томе да владе почну исплаћивати своја дуговања. Без споразума, не могу се исплатити повјериоци – укључујући пензинере и раднике – а нове инвестиције и отварање нових радних мјеста ће бити успорени, а можда и потпуно заустављени.

Сада је право вријеме да чланови Парламента испуне своје обећање у погледу реформе и унапријеђења ситуације, а не да се крију иза краткорочне популарности и демагогије.

У исто вријеме, државни Парламент ће започети расправу о закону који ће увести ПДВ и припремити земљу за чланство у Европској унији. Премијер Терзић је инсистирао на томе да би предвиђени рок за увођење ПДВ-а требао бити средина 2005. године, прије неголи почетак 2006. године, и заиста Вијеће министара је 15. јула усвојило проведбене законе о ПДВ-у који ће сада бити разматрани у Парламенту. Уколико се ПДВ жели увести средином 2005. године, потребно је ургентно подузети мјере како би са пуним капацитетом почела дјеловати Управа за индиректно опорезивање (укључујући одредбу о одговарајућем буџетском финансирању); Управа мора добити одговарајуће трајно сједиште, као и кадрове.

Ово су основни елементи модерног пореског система; они су од суштинске важности, а исто тако су захтјевни и морају се увести – из простог разлога што *срећа људи зависи од правилног управљања јавним финансијама.*

Амбасадор Доналд Хайс
Први замјеник високог представника

МАКРОЕКОНОМСКИ ПРЕГЛЕД

“Срећа народа зависи од сигурних јавних финансија”

Луј ЦВИ

Када је Луј ЦВИ изнио ову примједбу на почетку своје владавине, Француска је радила по фискалном систему старом вијековима који је био често преправљан али никад заиста поправљен. Као резултат тога, та земља је пролазила кроз честе фискалне кризе не толико због своје немогућности да ствара средства колико због озбиљне неефикасности рјешења наплате прихода. Након више од два вијека, владе у Босни и Херцеговини се суочавају са питањима и кризама такве врсте која би могла бити позната министрима на Версајском двору. Питање је једноставно: порези морају да буду законски регулисани и наплаћивани на такав начин који би био административно ефикасан и политички прихватљив.

Уопштено, одржив порески систем је од суштинске важности за добро функционисање јавних финансија а корекција фискалног система је незамјениво помагало владама које теже макроекономској стабилности. Уистину, у случају Босне и Херцеговине, ова димензија још више добија на величини због чињенице да власти те земље немају дискрециона овлашћења над монетарном политиком из разлога што се ради по строгом режиму валутног одбора. У овом случају, фискалне мјере представљају једно од главних средстава макроекономске корекције поред њихове функције стварања прихода.

Стварање прихода

Један од закључака до којих су дошли Бургес и Стерн у њиховом чланку под насловом *Опорезивање и развој*¹ јесте био да су земље у развоју, у просјеку, више зависе од индиректног насупрот директном порезу: двије трећине наспрам једне трећине. Ипак, општи тренд примијећен у неким земљама у развоју је био помак од трговинских пореза као што су царинске дажбине пропраћен већим ослањањем на порез на промет. У овом погледу, њихови налази су указали на увођење пореза на додатну вриједност (ПДВ) који је био поздрављен као

најреволуционарније средство опорезивања у посљедњих пола вијека. Они су примијетили да је увођење ПДВ-а било успешно у многим земљама “у смислу покрића, прихода и једноставности у односу на постојећи систем”². Поред тога, многе земље су искусиле значајна повећања у пореским примањима. Бургес и Стерн примјећују да је Индонезија, на примјер, посвједочила повећање прихода од ПДВ-а са 1 процента на 4 процента БДП (брuto друштвеног производа) за само пет година.

Истраживање Бургеса и Стерна такође је показало да су, у многим случајевима, услови прије реформе били веома слични онима присутним у овој земљи. Главни примјери овога су компликације у наплаћивању индиректног пореза због акумулације *ад хоц* мјера и слабе пореске управе. Поред фискалних проблема који су често дали замаха пореској реформи, један број земаља у развоју је такође пригрлио пореску реформу као комплементарну њиховој трговинској и индустријској политици. У том свјетлу, смањења у тарифама и пореским стопама за фирме која су требала да охрабре трговину и унутрашње инвестирање морала су да буду упоредо пропраћена алтернативним мјерама за производњу прихода.

По оба основа, Босна и Херцеговина има више него довољно разлога да озбиљно покуша да проведе пореску реформу. С једне стране, њен збркани систем индиректног опорезивања чији је резултат често био душло опорезивање ометао је инвестирање и унутрашњу трговину, док су скорашњи покушаји да се либерализује трговински режим БиХ можда већ за резултат имали ниже приходе од царинских обавеза. Кад се такође узме у обзир знатно ослањање домаћих власти на индиректно опорезивање, онда се може сматрати да је улога Управе за индиректно опорезивање БиХ од кључне важности. Чињеница да је Мексико, велика земља са децентрализованом владом и структурама пореске управе, успјела да нађе уносно и функционално рјешење као резултат њене пореске реформе (која је посвједочила успјешном увођењу ПДВ-а), значи да постоји добра шанса да ће БиХ доћи у позицију да профитира од својих текућих напора на реформи. Уистину, најновије новости да ће стопа ПДВ-а у БиХ бити 17 процената са неколико од стране ЕУ дефинисаних

¹ Бургес, Р & Стерн, н.: “Опорезивање и развој”, *Журнал економске литературе*, (јуна 1993)

² Ибид, стр. 812

изузетака и са граничном основом од 50,000 КМ, учвршћују закључак да су власти коначно схватиле да успјешан исход пореске реформе зависи од њене једноставности и добро дефинисаних основа одређења пореских обавеза.

Фискална политика као средство стабилизације

У контексту макроекономске политике БиХ, фискална политика је једино моћно помагало које владама преостаје у погледу строгог режима валутног одбора присутног у БиХ. У ствари, према убеничком тумачењу Мундел-Флеминговог модела, изгледало би да је фискална политика ефектнија као мјера стабилизације по фиксним насупрот флексибилним режимима валутног курса. Истраживања су такође показала да владини расходи у земљама у којима се примјењује политика валутног одбора показују већу еластичност и прилагођавање периодичним условима. Слично томе, састав буџета ових земаља је више оријентисан на тип прихода и расхода који боље одговара обезбјеђењу против економских флукуација. Тако, фискална политика по рјешењима политике валутног одбора мора да одржава макроекономску вјеродостојност као и да произведе аутоматску стабилизацију. Преглед различитих привреда које функционишу по режиму валутног одбора је показао да је за обављање ове функције довољно ограничавање владиног и буџетског дефицита а истовремено наглашавање буџетских компоненти које би могле дјеловати као аутоматски стабилизатори³.

У контексту БиХ, овај закључак тек почиње да одсликава свој пуни значај. Тако, по први пут од рата, БиХ има изгледе да стекне уравнотежен буџет. Слично томе, скорашње иницијативе на пореској реформи су цијелу земљу подвргле јединственој фискалној политици (онолико уколико се то односи на индиректне порезе који важе као превлађујући дио владиних пореских прихода), што значи да ће земља ускоро моћи да располаже макроекономском политиком у правом смислу тог израза. Треба се надати да ће власти моћи да даље граде на овим постигнућима и стварно развију кохерентну

³ Фатас, А. & Роуз, А. "Да ли монетарне лисце ограничавају Левијатана Фискална политика у режимима екстремних курсева размјене" *Чланци особља ММФ-а*, том 47 (2001)

макроекономску доктрину која би узимала у обзир фискалну политику и као моћно средство стабилизације и као средство остваривања владиних прихода.

Теорија и пракса у контексту економске транзиције

Контекст у којем ће се спровести пореске и потенцијалне реформе бенефиција треба да се нагласи с обзиром на систем који је постојао прије. Бивши југословенски систем извлачио је већи дио својих пореских прихода из релативно малог броја интегрисаних индустријских комбината који су били одговорни за управљање и порезом на лична примања и порезом на добит предузећа који су били пребацивани или држави или њеним агенцијама (нпр. здравственом и пензионском фонду). У том систему, порези на добит предузећа су често значили пребацивање све зараде предузећа (која није поново улагана) држави. Мада је опорезивање имало висок удио у БДП-у, трошкови администрације су били релативно ниски захваљујући релативно малом броју пореских субјеката и помном надгледању од стране државе, посебно преко бивших служби платног промета, који су дјеловали као фискални агенти државе. Са већим дијелом малопродаје и услужне дјелатности такође у државном власништву, није било ништа теже наплатити и управљати високо диференцираним, по производу одређеним, порезом на промет роба и услуга. Међутим, колапс социјалистичког система је значио да су земље бивше Југославије и друге прелазне привреде морале да изграде такав порески систем који би наплаћивао приходе од већег броја приватних предузећа (у погледу и директног и индиректног опорезивања) и чак и од појединаца. У књизи коју је уредио⁴, Њубери је примијетио парадокс да је у земљама средње и источне Европе лакше било спровести реформу система опорезивања, већа је тешкоћа била примијећена у мијењању културе плаћања пореза и изнуђивању уплата с обзиром на тадашњи колапс приноса и ниских пореских капацитета. Тако, често постоји знатна разлика између ефективне и правно дефинисане пореске стопе/система.

Употребљавајући 15 земаља ЕУ као мјерило и узорак 25 привреда у транзицији из централне

⁴ Њубери, Дејвид, М. Г.: Пореска и реформа бенефиција у средњој и источној Европи (Лондон, 1995)

и источне Европе, Шафер и Турли из ЕБРД (Европске банке за реконструкцију и развој) су покушали да схвате како се уопште узев и са којим степеном строге пореска политика примјењује и поштује у репрезентативном узорку привреда у транзицији⁵.

У њиховим резултатима биљежи се да је поред пореског капацитета једне земље, такође постојала упечатљива корелација између њеног напретка у транзицији и њене ефикасности у наплаћивању пореза. У исто су вријеме земље попут Бјелорусије и Украјине чије привреде тек што су отпочеле процес економске транзиције и чије су владе још увијек увелико ауторитарне, такође добро прошле са својом способношћу да ефикасно наплаћују порезе. С друге стране, земље гдје је држава слаба и високо децентрализована и оне које су претрпиле унутрашњи конфликт имале су низак ниво поштивања и наплате пореза. Дјелимични реформатори су такође лоше прошли. Општи исход студија попут ове тежи да изгледа овако: земље са проблемима у наплати пореза треба да смање изузећа од пореза и примјењују ниже пореске стопе и једноставније, на правилима засноване, транспарентне пореске режиме. Уз то, према емпиријским резултатима, изгледало би да ова мјера није у раскораку са циљевима расподјеле у фискалној политици многих земаља у транзицији⁶.

Теорија и пракса у БиХ

Различита испитивања о систему опорезивања у БиХ су открила да порези ове земље увелико припадају бившем југословенском систему упркос чињеници да се десила промјена економске парадигме откад се земља распала. Неки налази штавише указују да је садашњи систем такав да, ако би се у потпуности примјењивао, (т.ј. ако би разлика између законом прописаних и ефективних пореских стопа била тек занемарљива), он би у суштини послужио елиминацији могућности за развој активности приватног сектора⁷. Тако порез на лична

⁵ Шафер, Марк Е. & Турли, Церард; Ефективно насупрот прописаног опорезивања: мјерење ефективне пореске управе у привредама у транзицији, Радни чланци Европске банке за обнову и развој број 62 (2001)

⁶ Њубери, Дејвид, М. Г.: Пореска и реформа бенефиција у средњој и источној Европи (Лондон, 1995)

⁷ Галагер, Марк & Боснић, Перо; *У правцу система прихода погодног за мала и средња предузећа у Босни*

примања и порез на доходак грађана износе између 46 процената и 69 процената плата у БиХ, што има обесхрабрујуће дејство на формално запошљавање и подстиче мање приказивање стварно исплаћених накнада. У исто вријеме, порески систем врши тешку дискриминацију у корист капитала, што је у супротности са циљем увећаног запошљавања у једној земљи са минималном стопом незапослености од око 20 процената. Штавише, институционална рјешења су таква да се накнаде и обавезе одређују на различитим нивоима власти кроз уредбе и делегирану законску регулативу – т.ј. изван основног пореског закона. Такође, изгледа да је тешко стварно искоријенити одређене посебно мрске таксе и порезе јер се често поново појављују у другом облику или под другим именом у неком каснијем моменту. Поред тога, сасвим доскора, БиХ је у ствари имала три различита пореска режима који су функционисали један поред другог у два Ентитета и Дистрикту Брчко. Ово је често имало за резултат дупло опорезивање и, понекад, недостатак икаквог опорезивања. Уопштено, изгледало би да је порески систем такав да омета пословни развој без обзира на његову величину⁸.

Кад ово имамо на уму не треба да нас изненади да је процијењено да неформална или “сива економија” у БиХ узима додатних 30 или 40 процената БДП-а. Ово непоштивање процедура узима многе облике и форме, од мањег приказивања броја запослених и плата до избегавања плаћања пореза а чак и нерегистровања фирме као правног лица. Свјетска банка процјењује да у земљама у развоју, у секторима као што су малопродаја и изградња, то непоштивање процедура често обухвата чак и до 80 процената укупне запослености. Мада се на то непоштивање процедура често гледа као на социјално питање и нешто што ће бити превазиђено или ће нестати као резултат пореске реформе и већег степена економског развоја (упореди раније споменуте случајеве “напредних” привреда у транзицији), студије које је спровео МекКинси-јев истраживачки огранак (*МцКинсеј Глобал Инститиути*) указују на подмуклију природу “сиве” или неформалне економије⁹.

и Херцеговини, Извјештај о пројекту УСАИД-а на модернизацији пореске управе (Март 2004)

⁸ Ибид.

⁹ Фарел, Дајана; *Скривене ојасности неформалне економије*, МекКинси тромјесечник, бр. 3 (2004)

МекКинси-јево истраживање показује да то непоштивање процедура у ствари гуши дугорочни економски раст и продуктивност једне земље. МекКинси-јеви налази отуда указују на чињеницу да је велика присутност таквог непоштивања процедуре у привредама Протугала и Турске узрочник скоро половине раскорака у продуктивности тих земаља у поређењу са САД. Тако, особена самоучвршћујућа динамика сиве економије чини да фирме које раде “на сиво” остају на подоптималном нивоу, неефикасне и непродуктивне. Доказни материјал који се односи на БиХ указује на истинитост ових налаза; један мали привредник кога је интервјуисао УСАИД признао је да не би могао опстати у послу да стварно у потпуности плаћа све своје порезе. У исто вријеме, примијетио је да су локалне пореске власти вјероватно наслутиле чињеницу да је умањено приказивао своје пореске обавезе али су без обзира на то изабрали да га пусте да настави зато што он није “крупна риба” и крије се иза паравана остајући мали¹⁰. Цијена коју друштво плаћа за ово се не мјери само у смислу крајњег мањка у пружању јавних услуга и социјалне помоћи него такође у смислу избора који су доступни потрошачу. Тако, потрошач у БиХ се типично сусреће са избором између скувих висококвалитетних роба и услуга, и јефтиних роба и услуга ниског квалитета. Пијаци са одјећом и прехранбеним артиклима у овој земљи дају најбољу илустрацију. Човјек је приморан или да купује одјећу и храну (сумњивог поријекла и квалитета) на пијацима на отвореном зраку или, знатно скупу, углавном увезену робу у шопинг центрима или босанском еквиваленту *Хиџ Стреет-а*. Стога, смањење трошкова оних предузећа (трговинских) која избјегавају порезе и прописе помаже им да задрже велики удио на тржишту у односу на њихове конкуренте који се придржавају правила.

Издаз

МекКинси-јев извјештај је у сагласности са ранијим закључцима о томе шта треба да се уради да се поправи ово жалосно стање ствари. Поједностављивање пореског закона и реорганизовање прописаних оптерећења и процеса пријављивања сигурно доносе видљиву корист, као што би било и у случају

¹⁰ Галагер, Марк & Боснић, Перо; У правцу система прихода погодног за мала и средња предузећа, стр. 11

веће примјене. Тако, у многим случајевима, повећана примјена ПДВ-а би често имала да резултат довољну количину прихода тако да би владе чак могле размислити о смањењу пореске стопе а да не угрозе величину својих примања.

Сад кад БиХ остварује озбиљне пореске реформе и треба да уведе јединствену стопу ПДВ-а за цијелу земљу, које поуке могу власти извући од других земаља Примјер Словачке је случај на који се згодно може указати. Од јануара ове године, у Словачкој ће ПДВ, као и доходак и пореске стопе на добит предузећа, сви бити одређивани по усаглашеној стопи од 19 процената. Процењује се да ће ово преbacити неких 484 милиона еура са директних на индиректне порезе, тако охрабрујући предузетништво и улагање насупрот потрошњи. Међутим, као мјера предострожности против претјерано регресивног опорезивања, најниже ограничење за пореску обавезу на доходак је било троструко повећано. Са овако поједностављеним пореским законом и ниским пореским стопама на добит предузећа, та земља се нада да ће стимулисати инострану улагања. У тандему с овом пореском политиком дјелује и владина одлука да укине ограничења на приватизацију “стратешких индустрија” у таквим секторима као што је енергија. Штавише, чак је и привремена мисија ММФ-а била благонаклона према напорима Словачке на пореској реформи. У свом закључном саопштењу, мисија Фонда у Словачкој је примијетила да “пореска реформа исправно тежи да обезбиди боље подстицаје за рад и штедњу. Тражене мјере ће вјероватно побољшати економски учинак”¹¹. У том саопштењу се биљежи да би уједначена стопа ПДВ-а требала водити бољем управљању и поштивању док ће нижи директни порези вјероватно охрабрити легализацију фирми сиве економије и довести до већег домаћег и страног улагања.

Словачка, пак, дјелимично гази путем којим Република Ирска корача од 1950-тих. Тако, дугорочна продуктивност Ирске и њен нагли економски напредак који је преокренуо једну осиромашену земљу на маргинама Европе у “економију зеленог тигра” су дјелимично ту захваљујући пажљиво постављеним мјерама које су послужиле као предуслови за веће

¹¹ Завршно саопштење, Посјета особља ММФ-а Словачкој Републици, 07-15. Октобра 2003

инострано улагање. Ирска је имала такву индустријску, пореску и образовну политику које су заједно послужиле стварању окружења погодног за улагање. Ипак, поред ових мјера, земља је такође морала да научи врлине фискалне самодисциплине и одлучног, досљедног и стрпљивог курса политике чији би рок трајања био дужи од једног политичког мандата. Транспарентно окружење регулисано правилима, један уопште позитиван став према бизнису и политика подршке слободној међународној трговини и улагању, такође су помогли да се привуку инвеститори, као и коначна монетарна интеграција у шире валутно подручје што је послужило као оптимално макроекономско рјешење.

Закључак

Јасно, БиХ још увијек носи огроман пртљак из бившег југословенског система који је даље искомпликован институционалним и економским посљедицама конфликта од 1992 до 1995. Поред недостатака које оваква ситуација природно намеће, предности које БиХ има су онакве као и у било којој другој земљи која улаже напоре у надокнађивању изгубљеног, односно, у томе што може да се користи искуством других земаља које су морале да поправе своје навике и учине себе конкурентнијим и атрактивнијим за инвеститоре. Штавише, процес приступа у ЕУ/Свјетску трговинску организацију такође може послужити као давалац подстрека напорима власти на реформи. Ипак, само истинско залагање за реформу и кооперативан и конструктиван став од стране власти ове земље би омогућио БиХ да убере евентуалне плодове свог садашњег рада.

ФИНАНСИЈЕ И ФИСКАЛНИ СЕКТОР

Буџет

Из буџетске календарске перспективе период јун/јул је био интензиван. Извјештаји о имплементацији у 2003. били су предмет анализе на сједницама владе и скупштине; Министарство финансија је помно пратило извршење у првих шест мјесеци 2004., а у припреми је и Меморандум за буџет 2005.

Државни буџет

Реализовани приходи за финансирање

заједничких БиХ институција достигли су ниво од 96 одсто у поређењу са планом за период јануар-мај 2004. Међутим, пријенос надлежности са ентитета на државу (нпр. одбрана, обавјештајна служба, управа за индиректно опорезивање) такође захтијева пријенос средстава, што се неће одразити на прелиминарне извјештаје о извршењу државног буџета. Важност пријеноса надлежности са ентитета на државни ниво, поред тога што се то тражи у критеријумима за придруживање ЕУ, лежи у томе да ће трошкови функција које се сада обављају на државном нивоу бити мањи у будуће.

Имајући на уму чињеницу да је Савјет министара на својој сједници одржаној 15. јула усвојио БиХ Закон о финансијама и упутио га у парламентарну процедуру, фискална слика земље изгледа боља него раније.

Федерација Босне и Херцеговине

У Федерацији чију фискалну структуру чине три нивоа власти – општине, кантони и федерација – забиљежен је пораст прикупљених прихода у поређењу са прошлом годином у просјеку за 9 одсто. Овај пораст, међутим, није једнако распоређен. Док су кантони, општине и фондови забиљежили пораст од 16 одсто, 12 одсто и 10 одсто, Федерација је у ствари регистровала пад.

Приходи прикупљени у првих пет мјесеци 2004. на ентитетском нивоу су досегли ниво од 93 одсто у поређењу са истим периодом прошле године. Ови супротни трендови су резултат законодавства о расподјели прихода у Федерацији и чињенице да су приходи од царина које оставарује буџет Федерације нижи због споразума о слободној трговини.

Узевши у обзир амбициозан план буџета за 2004. расходи се неће моћи покрити у износу предвиђеном буџетом, а влада ФБиХ је донијела одлуку о смањењу расподеле прихода за 20 одсто у првом полугодишту и алокације у другом полугодишту за 10 одсто – изузимајући финансирање државе и враћање спољног дуга.

Република Српска

Нацрт извјештаја о извршењу буџета РС за 2003. је припремљен и чека да га усвоји Народна Скупштина РС, извршење буџета у 2003. је 102 одсто или 1,02 милијарде КМ. У

2002. извршење је износило 117 одсто или 1,04 милијарде КМ.

Меморандум о буџету РС за 2005. планира укупне расходе у износу од 1.075,3 милиона КМ што је 0,1 % више од расхода планираних за 2004. Поређења ради, корисно је имати на уму да је буџет планиран за 2003. био 12 одсто већи од плана за 2002., те да је планирани буџет у 2004. био 7 одсто већи него план за 2003. Влада РС даље смањује однос својих расхода према БДП, што је у складу са дугорочним циљевима, иако много тога остаје да се уради да би се тај однос свео на међународно прихватљив ниво.

Пореска реформа

Остварен је значајан напредак у доље наведеним областима, а у вези са процесом реформе система индиректног опорезивања. Савјет министара је 12. јула усвојио ниже наведене кључне законе. Очекује се да ће се ови закони наћи пред парламентом у августу или почетком септембра.

- Нацрт закона о порезу на додату вредност
- Нацрт закона о царинској политици
- Нацрт закона о додјели и расподјели прихода и уплата на јединствени рачун

До прије годину дана би и саму помисао да би се могао израдити и Савјету министара поднијети Закон о ПДВ-у на државном нивоу многи сматрали неостваривом. Иако још пуно тога треба да се уради у вези са реорганизацијом Управе за индиректно опорезивање прије него што буде могуће увести ПДВ, сви ови поступци представљају напредак.

У априлу су, с циљем да се коначно уклоне све препреке у трговини акцизним производима између Ентитета, Ентитетски Премијери Хаџипашић и Микеревић, потписали споразум познат под називом "Мраковички споразум". Даљи напори на потпуном спровођењу овог споразума су прилично одмакли, што би требало да доведе до усвајања на државном нивоу Закона о порезу на промет и Закона о акцизама. Усвајање ових закона би значило да су по први пут закони из области пореза донесени на државном нивоу.

У области реформе директних пореза, велики је напредак остварен на састанцима међуентитетске радне групе који су се одржали током прве седмице јуна у Неуму. Радна група је донијела усклађен Закон о профиту који ће, када буде усвојен, значити да ће систем опорезивања профита предузећа бити уједначен у цијелој земљи. Даље, од великог је значаја и што предузећа која имају испоставе у оба Ентитета више неће морати да подносе посебне пријаве пореза на добит предузећа посебно у сваком Ентитету и што више неће бити изложена проблемима у вези са двоструким опорезивањем, уколико ови закони буду и усвојени.

Унутрашњи дуг

Усвајање закона који садрже план за имплементацију и ријешавање проблема унутрашњег дуга БиХ представља једну од кључних економских реформи подузетих у 2004. години. На основу процјена од 31. децембра 2002. године, укупни износ унутрашњег дуга у РС процијењен је на 1.761,7 милиона КМ што износи 49% ГДП-а, а у Федерацији БиХ 3.263, милиона КМ или 40% ГДП-а. Дуг на државном нивоу процијењен је на 701.000 КМ и он се може ријешавати у оквиру контекста редовних буџетских прихода.

Структура дуга је слична у оба ентитета. Највећи дио дуга се односи на стару девизну штедњу и ратна потраживања, а преостали дио се односи на опће неисплаћене дугове као што су плате, пензије, обавезе према добављачима, инвалидине и друго. Стратегија за ријешавање овог проблема предвиђа да се договорени фиксни износ дуга исплати у готовини, а да се преостали такође фиксни износ исплати путем обвезница с роком доспијећа од 20 до 50 година, те да се преостали износ дуга отпише. Укупни износ садашње нето вриједности исплата у готовини и издатих обвезница не би требао бити већи од 10% ГДП-а.

Република Спрска и Дистрикт Брчко су до 30. јуна усвојили своје законе о ријешавању унутрашњег дуга. Парламенти државе БиХ и Федерације БиХ тренутно разматрају ове законе и надати се да ће и бити усвојени до краја јула. Усвајањем ових закона се великој мјери прекида несигурност која је до сада спријечавала подузимање значајнијих напора на оживљавању привреде. Будући улагачи више не требају страховати од могућности да

органи власти повећају порезе како би исплатили дугове. Ово ријешење ће омогућити органима власти да стратешки планирају своје трошкове, због тога што ће тачно знати колико средстава морају издвојити за отплату дуга. Ово ће пружити могућност за улагање средстава у нова радна мјеста и економски раст.

Усвајање ових закона значи да ће се сада моћи започети с исплатом потраживања. Прво ће бити исплаћени заостали дугови настали по основу пензија и инвалиднина, те власници најмањих износа старе девизне штедње. Ова потраживања ће бити плаћена у готовини. Сва потраживања морају бити верифицирана прије него што дође до исплате, што значи да ће бити потребно појединачно идентифицирати власнике старе девизне штедње који имају ратна потраживања настала по основу материјалне и нематеријалне ратне штете и унијети њихове податке у базу података која ће се користити за верификацију потраживања. Планира се издавање обавијештења за јавност како би се власницима старе девизне штедње омогућило да званично поднесу захтјев. Ови званични захтјеви ће се затим упоређивати с потраживањима унесеним у базу података како би се верифицирао сваки појединачни захтјев.

Након верификације, највећи дио потраживања по основу старе девизне штедње и ратних штета ће се рјешавати путем издавања обвезница. Прије овога, потребно је успоставити рад тржишта обвезница и њихов регистар како би се омогућило издавање и трговина обвезницама у нематеријалном облику или на електронски начин. Овај процес ће потрајати тако да ће овај дио дуга и његовог ријешавања путем издавања обвезница вјероватно започети тек у другом кварталу 2005. године. Обвезницама ће се моћи трговати, а на активном секундарном тржишту власници обвезница ће бити мотивирани да реализирају максималну вриједност обвезница уколико одлуче да их продају прије истека рока доспијећа.

Развој локалног тржишта ових обвезница ће такође омогућити банкама да примају и тргују локалним обвезницама, те ће се на тај начин успоставити бх. каматна стопа за државни дуг. Државни дуг је најмање ризичан облик дуга у једној држави, те ће због тога каматна стопа државног дуга представљати тржишно утврђену референцу на основу чега

ће бити могуће локално утврдити цијену корпоративног дуга (дуга предузећа) који је обично далеко рискантнији облик дуга. То ће, за узврат, олакшати успоставу одрживог тржишта комерцијалног дуга, које може стимулирати улагања, и на тај начин помоћи у отварању нових радних мјеста и остваривању прихода. Ријешавање проблема унутрашњег дуга БиХ ће имати позитиван утјецај на све грађане БиХ.

ПОЉОПРИВРЕДА

Ветеринарство

Након појаве бруцелозе и кју грознице, власти БиХ су схватиле да само систематизиран и усклађен приступ може гарантирати ефикасну заштиту здравља животиња и људи.

- Вијеће министара је усвојило одлуку о премјештају ветеринарских граничних инспектора из ентитетских министарстава за пољопривреду и Одјела за пољопривреду Дистрикта Брчко у Министарство вањске трговине и економских односа – Уред за ветеринарство БиХ.
- Овом одлуком, Вијеће министара је створило предуслове за успоставу јединственог система ветеринарске граничне инспекције на државном нивоу под контролом Уреда за ветеринарство БиХ.
- Уред за ветеринарство БиХ је добио задатак да припреми план активности, с тим да би преузео одговорност за инспекторе до децембра ове године.
- Успостава јединственог система ветеринарске граничне инспекције на државном нивоу у пракси значи да ће компетентно тијело на државном нивоу, дакле Уред за ветеринарство БиХ, бити једино тијело одговорно за управљање ветеринарским граничним прелазима са циљем provedбе и контроле примјене мјера предвиђених у стратегији вањске трговине БиХ, те унапријеђења система праћења у међународној трговини животињама и

производима животињског поријекла.

Сљедећи кључни задатак под патронатом Уреда за ветеринарство БиХ је да се припреми **Државни програм контроле здравља животиња** и оснује Епидемиолошка јединица на државном нивоу.

- Покретање програма, заједно са издавањем увјерења лабораторијама, је од кључне важности за дијагностицирање, контролу, превенцију и искорјењивање болести животиња.
- Програм ће бити креиран на такав начин да ће се његова provedба одвијати у фазама, а у исто вријеме биће уведен систем његовог финансирања из два извора, из приватног као и јавног сектора.
- Проведба програма ће зависити од спремности власти БиХ да обезбиједи довољно новчаних средстава у буџетској 2005. години.

Уколико власти БиХ не обезбиједи довољно новчаних средстава, постоји реална опасност да БиХ неће моћи испунити услове које предвиђа Споразум о стабилизацији и придруживању Европске комисије. Осим тога, епидемиолошка ситуација ће и даље представљати пријетњу здрављу животиња и људи, као и препреку развоју пољопривреде.

Фитосанитарна област

- Агенција за државну службу БиХ је објавила конкурс за мјеста директора, замјеника директора, и савјетника директора у Управи за заштиту здравља биља БиХ (Фитосанитарна управа).
- Министарство вањске трговине и економских односа је предало Министарству трезора БиХ нацрт буџета за финансирање Управе за заштиту здравља биља БиХ за 2004. годину.
- Одбор Заступничког дома БиХ за уставна и законска питања је прихватио и проследио пакет закона из фитосанитарне области

(Закон о сјемену и садном материјалу пољопривредног биља, Закон о минералном ђубриву, Закон о фитофармацеутским средствима и Закон о заштити права ствараоца сорте) Парламенту (у хитном поступку).

- Када се усвоје ови закони и када се успостави Управа за заштиту здравља биља БиХ, БиХ ће се наћи на путу ка испуњавању услова које предвиђа Споразум о стабилизацији и придруживању Европске комисије, критерија за чланство у Свјетској трговинској организацији, те обавеза које предвиђају остале међународне конвенције.
- То ће бити први пут да БиХ усваја закон на државном нивоу у области пољопривреде који омогућује успоставу јединственог економског простора и креира повољније пословно окружење.

Међуентитетска радна група која је успостављена са задатком да припреми Закон о сигурности хране БиХ је завршила свој посао, и доставила је закон Вијећу министара. Вијеће министара је усвојило закон и проследило га Парламенту у полухитном поступку. То је такође један од 16 услова Европске комисије.

СТАТИСТИКА

- Вијеће министара није успјело да постигне договор о именовању директора и замјеника директора Агенције за статистику БиХ.
- Како договор није постигнут, Вијеће министара је покренуло нову иницијативу и предложило измјене и допуне Закона о статистици БиХ.
- Измјене и допуне предвиђају увођење још једног мјеста замјеника директора.
- Није познато како ће Парламент БиХ реагирати на приједлог Вијећа министара.
- У међувремену, Уред ревизора БиХ је указао на недостатак финансијске

дисциплине и примјере лошег финансијског управљања у Агенцији за статистику БиХ.

ИНФРАСТРУКТУРА И КОМУНАЛНИ СЕКТОР

Цивилна авијација

Живот Управног одбора за цивилну авијацију (*Цивил Авиатион Стивееринг Цоммитиџе* – ЦАСЦ) био је релативно кратак. Међутим, то није умањило његов допринос. У складу са записником са састанка Међународног управног одбора за БиХ (*Интернационал Стивееринг Цоммитиџе фор БиХ - ИСЦБХ*) одржаног у новембру 2002. године под вођством шефа за Европу Међународне организације за цивилну авијацију (*Интернационал Цивил Авиатион Орџанизатион* – ИЦАО), Цхристиана Еигла, ЦАСЦ је успостављен под надлежношћу ОХР-а. У току периода од 20 мјесеци одржано је седам састанака. Замјеник високог представника и шеф Економског одјела ОХР-а, Патрице Дреиски, председавао је овим састанцима, док су виши савјетници за цивилну авијацију, који су се смјењивали, обављали дужности секретаријата. У складу са описом задатака којег је подржао ИЦАО, ЦАСЦ је пажљиво пратио и пружао подршку конкретном и одрживом напретку у имплементацији следећих области:

- Јачање и унапређење функционирања босанскохерцеговачких институција за цивилну авијацију,
- Помоћ и смјернице за рад босанскохерцеговачких институција за цивилну авијацију како би се уклопиле у оквире ИЦАО-а,
- Праћење активности које су услиједиле након ревизије контроле сигурности као и имплементације акционих планова повезаних с тим, те
- Стално осигуравање одговарајућег нивоа усклађености активности у области цивилне авијације у БиХ са захтјевима ИЦАО, ЕЦАЦ¹², ЕУРОЦОНТРОЛ и ЈАА¹³.

¹² Европска конференција о цивилној авијацији (*Еуроџеан Цивил Авиатион Цонференџе*)

¹³ Заједнички органи за авијацију (*Јоинт Авиатион Ауџхоритиџес*)

Одржано је шест састанака ЦАСЦ, чији је исход био веома задовољавајући, са резултатом да је оформљена потпуна структура за цивилну авијацију. То укључује: Правни одјел ОХР-а, шефа пројекта ЕЦ/ИЦАО ОПАС¹⁴, представнике БХДЦА, Закон о цивилној авијацији (усвојен у фебруару 2004.), именовање генералног директора Дирекције за цивилну авијацију БиХ (октобар 2003.), примопредају дужности за пружање услуга зрачног промета на Међународном аеродрому Сарајево (1. јануар 2003.) након повлачења француског ДЕТАИР-а, куповину приступног радара (јануар 2004.), примопредају надлежности за мостарски аеродром (1. април 2004.), те пријем БиХ у ЕУРОЦОНТРОЛ (1. април 2004.). Посљедњи састанак ЦАСЦ-а одржан је 21. јула 2004. године.

Пуна изградња структуре за цивилну авијацију још увијек није окончана, али је тренутно у потпуности под контролом БиХ. Пројекат још увијек траје, при чему је потребно постићи следеће: ратификацију Споразума о услугама зрачног промета у Средњој Европи, програм управљања контролом зрачног промета, укључујући контролу средњег зрачног простора из Центра за зрачну контролу БиХ (*Аир Цонтвол Центре* – АЦЦ) са сопственим *ен-роуџе* радаром, Службу за зрачне информације, Службу за информације о летовима, НОТАМ, Метереолошку службу, надлежност за нижи зрачни простор, те обуку контролора из БиХ АЦЦ.

Корпоративно управљање

Напредак је постигнут усвајањем пакета од пет закона у области корпоративног управљања. Овај пакет, чији свеобухватни циљ је побољшање корпоративног управљања у јавним предузећима, настао је као директан резултат ревизорског извјештаја који је објављен прошле године.

Оквирни закон о рачуноводству и ревизији у БиХ је усвојен крајем јуна и ступиће на снагу у блиској будућности. Ентитетски закони о јавним предузећима и о јавној набавци су такође довели до значајног напретка и већ се налазе у процедури усвајања пред надлежним парламентима. Очекује се да ће Закони о јавним предузећима бити усвојени прије љетног одмора. На несрећу, Закон о улагању

јавних средстава се још увијек налази у почетној фази у Федерацији, још увијек је у Министарству, док у Републици Српској треба проћи прво читање у Скупштини.

Постоји добра вијест око Закона о облигацијама. Политички консенсус је постигнут око пријеноса надлежности са ентитета на државу и усвајања овог Закона на државном нивоу. То ће представљати значајан допринос постизању циља успостављања јединственог економског простора у вези са власничким односима и уговорним обавезама.

Свеукупан циљ свих ових активности остаје исти: затворити празнине у постојећим законским прописима које не покривају велике области привредног сектора. Када једном буду усвојени ови закони помоћи ће да се осигура да јавна предузећа буду у могућности да дјелују као покретачи економског раста и привуку страна улагања у БиХ.

Енергетски сектор

Реформа енергетског сектора је једна од кључних области којима се бави Студија изводљивости Европске комисије.

У првом тромјесечју 2004. године, два кључна закона за овај сектор, Закон о предузећу за пренос електричне енергије (ТРАНСЦО) и Закон о независном оператору система, су усвојени у оба дома Парламента БиХ, без штетних измјена и допуна који су били предложени. Како су закони усвојени у понешто различитом тексту, оба закона су морала проћи кроз процедуру усаглашавања.

Удружење регионалних регулатора енергетског сектора (ЕРРА) је, 19. маја 2004. године, изгласало пријем Државне регулаторне комисије за енергетски сектор (СЕРЦ) Босне и Херцеговине.

ЕРРА је добровољна организација независних регулаторних тијела у енергетском сектору из земаља централне и источне Европе, као и земаља које су недавно стекле своју независност. Одбори за издавање дозвола/конкуренцију и одређивање тарифа/цијена ЕРРА се састају двапут годишње, припремају и објављују извјештаје и анализе. Осим тога, успостављена је Радна група за питања која се тичу придруживања Европској унији како би се обезбиједила

заједничка платформа за организације чланице ЕРРА из земаља гдје је придруживање Европској унији највећи приоритет за владе тих држава, и за које је чланство у Европској унији изгледно у блиској будућности.

Национално удружење регулаторних тијела у комуналном сектору је придружени члан ЕРРА-е, и сложило се да повеже СЕРЦ са одговарајућим регулаторним тијелом из Америке у сврху међусобне размјене информација.

ЕКОНОМСКА ТРАНЗИЦИЈА

Приватизација

У протеклих неколико мјесеци, било је неколико успјешно окончаних случајева приватизације у Ф БиХ. Осим тога, активности на постизању споразума о заједничком улагању између стратешког инвеститора и предузећа Зеница Стеел су и даље у току. Склапање споразума са одабраним инвеститором је планирано за јули.

Процес приватизације у Републици Српској напредује веома споро. Тендер за приватизацију једног од најпривлачнијих предузећа, Бањалучке пиваре, је пропао упркос опћим очекивањима која су предвиђала успјех. У овом тренутку, објављено је неколико тендера који су привукли интерес инвеститора; остаје да се види да ли ће ови тендери резултирати успјешном приватизацијом.

Пословно окружење

Оквирни закон о рачуноводству и ревизији

Парламент БиХ је 29. јуна усвојио Оквирни закон о рачуноводству и ревизији. Овај Закон захтијева кориштење међународних стандарда у образовању, обуци, професионалном начину вршења дужности и перманентном усавршавању особа које се професионално баве рачуноводством и ревизијом у БиХ. Нова Комисија за стандарде у рачуноводству и ревизији ће имплементирати јединствено тестирање рачуновођа и ревизора те надгледати имплементацију међународних стандарда у професији.

Закон осигурава да особе које се овим послом

професионално баве широм БиХ имају јединствен сет титула, као и узајамно признавање титула између ентитета у БиХ.

Један од кључних циљева овог законског акта је промовирање развоја компетентног приватног сектора у области рачуноводства и ревизије, који заслужује повјерење, и којем ће бити омогућено да дјелује на цијелом подручју земље чиме се промовирају улагања и унапређује економски развој.

Кредити

Парламент Босне и Херцеговине усвојио је нови Оквирни закон о залозима БиХ што представља значајан помак на кредитном тржишту ове земље. Доношењем овог Закона и увођењем новог регистра (регистар залага) који се оснива овим Законом, успостављено је задовољавајуће правно и институционално окружење у којем финансијске институције могу давати кредите за које је покриће осигурано путем покретне имовине.

Кредити који се добијају на основу покретне имовине, као што су зајмови и лизинг, имају централну улогу у развоју предузећа, пољопривреде и потрошачког сектора у модерној економији. То је посебно случај у земљама као што је БиХ гдје се због многих правних, социјалних и политичких препрека кориштење непокретне имовине (некретнина) као основа за осигурање кредита не сматра увијек најпривлачнијом опцијом.

Континуирани и продуктивни напори УСАИД-а на развоју система, у сарадњи са њиховим локалним колегама, уз подршку ОХР-а и Свјетске банке, отварају могућности за стварање и примјену новог система. На основу овог регистра финансијске институције ће имати информације о постојању потраживања према покретној имовини прије него што одлуче ријешавати захтјев, те ће се на тај начин осигурати привлачније окружење за повјериоце да дају кредите који су осигурани путем власништва над некретнинама.

Булдожер:

Гледамо своја посла

Са почетком треће фазе, Булдожер иницијатива је даље појачала своју улогу у локалним структурама. Ово је логичан

наставак развоја који је започео још у ранијим фазама. У првој фази, ОХР је био одговоран за координацију цијелог процеса, од прикупљања првобитних сугестија од предузетника, па све до верификације спровођења реформе. У другој фази основано је шест регионалних Булдожер комисија и једна Булдожер комисија за пољопривреду на државном нивоу. Ове комисије су преузеле одговорност за прикупљање информација од предузетника у вези препрека у пословању у БиХ. Уз помоћ тих информација формулисани су приједлози реформи који су на крају презентирани влади. У другој фази су формиране и Јединице за хитну реформу. У састав тих јединица улазе млади, професионални јавни службеници из неких од главних министарстава, а задужени су за координацију усвајања и спровођења реформи. Улога ОХР-а је била да помогне у оспособљавању нових структура и да врши свеукупну координацију активности.

Булдожер у трећој фази је босански Булдожер као што је и назначено бојама новог логотипа. Слоган фазе ИИИ је стога "Гледамо своја посла". То треба схватити дословно. БиХ предузетници користе Булдожер за промовисање пословања у БиХ. Потребно је даље јачати домаће учешће у Булдожеру јер само оно може да одржи ову иницијативу. Приступ од нижих структура према вишима је помогао Булдожеру у придобијању снаге и легитимитета.

Регионалне Булдожер комисије и Јединице за хитну реформу ће у фази ИИИ много јаче сарађивати. Јединице за хитну реформу ће помагати регионалним Булдожер комисијама у прикупљању и испитивању свих препрека у пословању. Регионалне Булдожер комисије ће помоћи у давању објашњења идеје водиле приједлога реформи током процеса усвајања, те ће прикупити информације неопходне за верификацију спровођења и процјену резултата. Појачана сарадња омогућиће регионалним Булдожер комисијама да раније ураде процјене изводљивости и неопходности предложених реформи. Такође ће олакшати Јединицама за хитну реформу како да објасне владиним званичницима и парламентарним посланицима неопходност спровођења одређених реформи. То би све заједно омогућило подношење квалитетнијих приједога реформи, а ове би се усвојиле и спровеле у дјело у краћем раздобљу.

Регионалне Булдожер комисије и Јединице за

хитну реформу ће тако наставити да унапређују свој посао представника приватног и јавног сектора. Цјелокупна координација коју је у фази ИИ водила Булдожер јединица ОХР-а постепено ће пријећи у надлежност новоосноване Организације послодаваца на државном нивоу.

Дана 7. јула организације послодаваца ФБиХ, РС и Брчко Дистрикта одржале су генералну скупштину у Сарајеву на којој су усвојиле статуте нове Организације послодаваца на државном нивоу. На крају генералне скупштине формално су и јавно предали захтјев за регистрацију нове организације премијеру Аднану Терзићу. Ово је означило почетак Булдожер фазе ИИИ. Регионалне Булдожер комисије сада прикупљају нове приједлоге економских реформи. Неколико дневних новина објављује огласе са формуларом и контакт подацима регионалних Булдожер комисија како би сви они који то желе могли поднијети своје приједлоге економских реформи. Електронска верзија формулара налази се на [хттп://www.bulldozer.ba](http://www.bulldozer.ba) (енглеска верзија на [хттп://bulldozer.ba](http://bulldozer.ba)) гдје заинтересована лица могу директно послати приједлоге реформи.

Булдожер комисије ће радити заједно са Јединицама за хитну реформу на утврђивању приједлога реформи које би потенцијално могле имати највећи утицај на пословање у БиХ. Када буде одабрано и правилно формулисано 50 приједлога реформи, ти ће се приједлози јавно презентовати владама. Организација послодаваца на државном нивоу ће тада покренути јавну кампању за те реформе како би лобирање имало максималан учинак. Јединице за хитну реформу уз помоћ Булдожер комисија ће владиним званичницима и парламентарним посланицима објаснити садржај реформи како би се брзо реализовало њихово усвајање. На крају, спровођење реформи ће се верификовати, а требаће урадити и процјену постигнутих резултата.

На крају фазе ИИИ влади ће бити предложено укупно 150 реформи. Велика већина тих реформи требало би да води ка значајном побољшању пословне климе у БиХ. И сама по себи ће представљати велики успјех. Међутим, једнаку важност као појединачне реформе имаће успостављање дијалога између јавног и приватног сектора. Уобичајенији форум за такву врсту дијалога је

Социјални и економски савјет. Овакви савјети су формиран у многим модерним економијама широм свијета. Исти већ постоје у ФБиХ и РС, али још увијек их нема на државном нивоу. Логично је да Булдожер иницијативу након фазе ИИИ замијени Социјални и економски савјет на државном нивоу. Дискусије са домаћим и страним субјектима око тога су у току.

РЕГИОНАЛНИ УРЕДИ

ОХР Мостар

У Херцеговачкој регији успостављен план за гаранцију кредита

Први План за гаранцију кредита на подручју Херцеговине потписан је 20. априла 2004. године између Удружења подузетништво и запошљавање “ЛИНК” и Универзал банке д.д. Сарајево у циљу проширивања кредита за мала и средња предузећа. Ради се о пилот пројекту који је осмишљен као подршка производном сектору и помоћ малим и средњим предузећима у смислу лакшег приступа кредитима. Пројекат ће исто тако допринијети успостављању формалног односа између банкарске заједнице и заједнице малих и средњих предузећа, што би им омогућило да заједнички раде на смањењу премија за ризик као и административних трошкова те да повећају добит од инвестиција.

Садашњи кредитни фонд износи 600.000 КМ, а вриједност кредита се креће између 5.000 КМ и 20.000 КМ; вријеме отплате је пет година, “граце” период је шест мјесеци, а каматна стопа износи 6.20 посто. Очекивати је да ће успјешна имплементација пројекта охрабрити друге опћине у регији да преузму овај модел и уложе новац у Фонд за финансирање малих и средњих предузећа у властитим опћинама.

Закони о социјалној заштити у кантону 7

Иако је у јулу 1999. године Влада Федерације усвојила Закон о социјалној заштити, заштити цивилних жртава рата и заштити породица са дјецом, на основу којег су кантоналне владе биле обавезне донијети законе о социјалној заштити у року од три мјесеца, Херцеговачко-неретвански кантон још увијек нема овај пропис. Због непостојања овог закона као и због тога што у буџету нису издвојена

средства (основни разлог је то што кантонална влада још није усвојила закон), цјелокупна ситуација у области социјалне заштите у ХНК је критична.

Међутим, током посљедња два мјесеца ситуација се у извјесној мјери поправила. По заједничкој иницијативи невладине организације Центар грађанске иницијативе и других организација грађана у различитим градовима ХНК, организирано је потписивање петиције за доношење горе наведеног закона. Петицију је потписало око 2.900 грађана. Поред тога, подршку овој иницијативи су изразила и опћинска вијећа опћина Јабланица, Равно и Коњиц, као и Центри за социјалну заштиту из градова Мостар, Равно, Коњиц, Рама, Јабланица и Неум.

Коначно, дана 21. јуна посланик скупштине ХНК Томислав Пупић покренуо је законски поступак за усвајање овог закона подношењем нацрта Закона о социјалној заштити, заштити цивилних жртава рата и заштити породица са дјецом у скупштинску процедуру. Ускоро би требало успједити разматрање тог закона. Усвајање овог закона би представљало први корак у рјешавању нагомиланих проблема у овој области.

Центри за пружање пословних услуга

Након успјешног покретања Центра за пружање пословних услуга у Зеничко-добојском кантону, Управа града Мостара одлучила је основати свој властити Центар уз помоћ њемачке владе и њемачке амбасаде у Босни и Херцеговини. У том смислу је 5. маја 2004. године Управа града Мостара у оквиру Одјела за економске и социјалне послове именовала радну групу за успостављање Центра.

Главни циљ Центра за пружање пословних услуга Мостар биће да функционише као "оне-стоп-схоп" (који пружају помоћ у административним процедурама новоуспостављеним предузећима) као и "центри за пружање услуга и информација" (који успостављају базу података о постојећим предузећима и размјењују информације у оквиру пословне заједнице). Центар ће такођер активно учествовати у пословној промоцији у подручју Мостара као и у повезивању локалних предузећа са потенцијалним страним партнерима.

Центар у Мостару је организирао тродневни међународни економски форум који ће бити одржан од 21. до 23. јула 2004. године што је истовремено са поновним отварањем Старог моста, како би се послала порука да Мостар није само мјесто које је претрпilo огромне штете или можда привлачна туристичка дестинација, него и мјесто у којем се одвијају живе пословне активности и у којем грађани раде на остваривању боље будућности путем економске обнове.

Поред тога, Центар у Мостару ће радити на успостављању успјешне сарадње са пословном заједницом Мостара као и са институцијама власти и невладиним организацијама које дјелују о области привреде те на тај начин успијевају промовирати привредни и подuzетнички дух Мостара.

Пословни сајам и сајам "Дани трешње" у Мостару

Седми међународни пословни сајам "Мостар 2004" одржан је почетком априла у слободној трговинској зони Мостара и на њему је своје производе изложио рекордан број излагача, њих 450 из 20 земаља. Партнер Босне и Херцеговине за овогодишњи сајам била је Словенија. Поред пословних људи из ове двије земље, били су присутни излагачи из Хрватске, Италије, Македоније, Србије и Црне Горе, Аустрије, Њемачке, Шпаније, Шведске, Холандије, Француске, Белгије, Чешке Републике, Русије, Јапана, Бразила, Пакистана и Кореје.

Током сајма награде за најбоље излагаче додијељене су Туристичкој заједници ХНК, Гума М Мостар, Еурохерц Мостар, Уникомерц Мостар, Вински подрум Паоца Андрија, Роефиц Љубушки, Горење Сарајево, ИНА Загреб и Пионир Корп Словенија. По први пут су додијељене и специјалне награде за 40 произвођача најбољих вина из БиХ и иностранства. Осим тога, словеначка Перутнина Птуј и Коко Џада из Грачанице су потписале уговор о пословној и техничкој сарадњи према којем ће бити повећана производња у предузећу Коко Џада.

Други сајам привреде, пољопривреде, хране и туризма "Дани трешње 2004" је одржан почетком јуна у Потоцима, Мостар. Током Сајма додијељено је 12 медаља "Златна трешња" и двије медаље "Сребрена трешња" најбољим излагачима, као и организаторима

и другим који су допринијели успјеху Сајма. Поред органске хране, воћа, поврћа и изворске воде, изложен је био и намјештај од дрвета. Сајам је организован у сарадњи са Туристичком агенцијом Херцеговачко-неретванског кантона и Одјелом за економска питања града Мостара.

Приватизација

Процес приватизације у овом подручју се још увијек одвија изузетно споро. Мада је неколико предузећа завршило или отпочело процес у протеклих шест мјесеци, остварен је незнатан напредак.

У Западнохерцеговачком кантону постоје разне потешкоће, укључујући нетачне почетне биланце стања, проблеме са проналажењем инвеститора, provedбу члана 143. Закона о раду, те друга питања у вези са радницима (тј. испуњавање обавеза према МИО/ПИО фондовима, рјешавање неисплаћених обавеза итд.). Опћенито говорећи, према ријечима директора Агенције за приватизацију, најзначајније питање за кантоналне институције је збрињавање радника који остају без посла у процесу приватизације.

Органи власти у Западнохерцеговачком кантону до сада нису подузели много активности у циљу привлачења инвестиција за приватизацију. Међутим, Влада Западнохерцеговачког кантона је утврдила Надзорне одборе неприватизираних предузећа који требају именовати вршиоце дужности директора и сарађивати са Агенцијом за приватизацију на припреми почетних биланци стања ових предузећа.

Од 48 предузећа која подлијежу приватизацији само је 14 предузећа завршило процес док је девет у процесу приватизације, а 25 још увијек чека приватизацију. Од ових 25 предузећа, шест је донекле активно док се у 19 не одвијају никакве активности. Кантон такођер има девет јавних предузећа за која се треба утврдити модел приватизације.

Слична ситуација је и у Херцеговачко-неретванском кантону. Од 17 предузећа чија је приватизација планирана у 2004. години (11 у великој и шест у малој приватизацији), само су два предузећа у групи за велику приватизацију тренутно у процесу закључивања уговора о приватизацији (Гранит Јабланица и Апро Сунце Неум), док су у друга два предузећа (МИ Соко и

Норфисх Благај) најављени тендери за продају државног капитала. Поред тога, један дио предузећа из групе за малу приватизацију је дјеломично приватизиран, док је у току јавна продаја преосталих дијелова тог предузећа.

Агенција за приватизацију Херцеговачко-неретванског кантона је задужена за четири предузећа са листе од 56 стратешких предузећа. То су Гранит Јабланица, Унис Тадив (очекује се да ће се дио предузећа морати реструктурирати путем процеса ликвидације), Творница духана Мостар (треба се изабрати међународни савјетник) и Алуминиј Мостар (још увијек се треба ријешити питање власништва).

Агенција још увијек треба да припреми и усвоји програме приватизације за 10 предузећа у Кантону. Тренутно се врши провјера уговорних обавеза у 26 предузећа. Фокус је стављен на провјеру да ли су задржане обавезе у погледу нових инвестиција и запошљавања.

Што се тиче источне Републике Српске (општине Требиње, Невесиње, Гацко, Љубиње, Билећа и Берковићи), до сада је приватизирано само 35 процената предузећа у њиховом региону. Тренутно је у току реорганизација и реструктурирање Творнице алата у Требињу, која се налази на листи стратешких предузећа и највећи је извозник из Републике Српске. Ово може бити позитиван корак у правцу убрзања процеса приватизације и економске обнове у источној Републици Српској.

ОХР Тузла

Отварање пословног инкубатора у Тузли

Начелник општине Тузла Јасмин Имамовић је прије двије године иницирао идеју о пројекту пословног инкубатора и након обимних припрема 24. јуна 2004. године пословни инкубатор “Липница” је и званично отворен. Значајно је то, што је пројекат пословног инкубатора од првог дана створио 180 нових радних мјеста и привукао значајан интерес, изнајмљујући просторије различитим предузећима којих има 17. Ова предузећа већ имају корист од просторија “Липнице” које нису скупе и услуга које нуде својим клијентима.

Услови за изнајмљивање пословних просторија се примарно фокусирају на број нових радних мјеста која ће бити отворена од стране предузећа која настају из инкубатора. Потпуна одсутност плаћања било какве ренте је охрабрила домаћа предузећа као и компаније из Њемачке, Италије, Чешке и Словеније да се пријављују. Укупно 6.000 м² пословног простора је већ искориштено док су отприлике још 6.000 м² празни и спремни да се употребе за смјештај малих и средњих предузећа и да се отворе нова радна мјеста.

Од подједнаког значаја је и ревитализација овог простора – некада канцеларије старог рудника али које се нису употребљавале дужи период – коме је дата много продуктивнија сврха и који је спасен од пропадања.

Посјета Првог замјеника Високог представника Натронци, Криваји Жепче и Жељезном Пољу

28. априла 2004. године Први замјеник Високог представника Доналд Хайс је посјетио општину Маглај и општину Жепче. Амбасадор Хайс је посјетио Фабрику папира Натрон у којој је руководство које ју је преузело 2001. године смањило дуг Фабрике и број радника и сада тражи стратешког партнера. Први замјеник Високог представника је посјетио ово предузеће док се оно спремало да потпише споразум о заједничком улагању са аустријским инвеститором. Амбасадор Хайс је разговарао и о питању приступа ограниченим резервама црногорике као и о подстицавању Владе Зеничко – Добојског Кантона да оснује агенцију за шумарство како би се могао спровести кантонални закон о шумарству.

Зеничко – Добојски Кантон, као и друге заједнице у БиХ се сусреће са потешкоћама у процесу приватизације. Амбасадор Хайс је посјетио Фабрику намјештаја Криваја у Жепчу и разговарао о начинима како би се могао убрзати процес приватизације предузећа за обраду дрвета у Кантону и како би се процес могао учинити ефикаснијим.

Први замјеник Високог представника је такође посјетио малу бошњачку заједницу гдје су географска локација; облик терена, и квалитет тла, сви заједно, допријели развоју веома профитабилног пољопривредног пројекта – узгоја малина. Житељи Жељезног поља – око 100 породица – су значајно охрабрани одређењем и финансијском

подршком Сарајевског предузећа “Клас” (преко кога се малине извозе) и Сарајевског Пољопривредног факултета (који је обезбједио неопходну експертизу и исказао хвалевриједну одређеност за успјех овог пројекта).

Мјесто прикупљања малина у Жељезном пољу

Узгајивачи су такође скренули пажњу на техничку помоћ коју су добили од УСАИД-овог спонзорског програма за пољопривредни развој у БиХ. УСАИД-ов пројекат познат као ЛАМП (повезивање пољопривреде са тржиштима и произвођачима) сарађује са овим земљорадницима већ неколико мјесеци.

Приватизација Жељезаре БиХ

3. јуна 2004. године Влада Федерације БиХ је донијела резолуцију којом је потврдила да ће се 51 проценат капитала Жељезаре БиХ продати Компанији ЛНМ са сједиштем у Лондону – други највећи произвођач челика у свијету. Преговори са новим власником у вези са свеобухватним уговором којим ће се коначно појаснити статус радника у Жељезари БиХ треба да услиједи. ЛНМ се обавезао да ће започети виталну производњу у наредне двије године. Избор овог трећег стратешког партнера је донијело олакшање члановима синдиката који су жељно чекали стратешког купца који може окончати присутну кризу. Замјеник Директора ЛНМ је изгледао пун оптимизма док је износио увјеравања да ће нове индустријске електричне пећи помоћи да производња надмаши два милиона тона годишње.

Радници у Жељезари БиХ

Жељезнице БиХ – возња возом Првог замјеника Високог представника

Раније у току ове године Влада Португала је обезбједила кредит од 32 милиона еура за набавку нових теретних вагона (донација која је неопходна Жељезницама Федерације БиХ како би ишле у корак са све већим захтјевима). 18. јуна 2004. године Први замјеник Високог представника Хайс се састао са директорима Жељезница Федерације БиХ и Републике Српске, Ентитетским Министрима комуникација и директорима три стратешка предузећа (Зеничке жељезаре БХ, Каменолома кречњака Добој и Коксаре Лукавац). Разговарало се о садашњој и будућој ситуацији жељезница БиХ и о значајном учинку који ће жељезнички саобраћај имати на економски развој Босне и Херцеговине.

Након кратке посјете БХ Жељезари, Амбасадор Хайс је разговарао са ентитетским министрима и директорима жељезница у возу на релацији од Зенице до Добоја. У Добоју се Амбасадор Хайс састао са начелницима три “добојске” општине како би разговарали о међуентитетској сарадњи и питањима преношења надлежности на општине. Први замјеник Високог представника је наставио путовање возом према Тузли овог пута одржавши састанак у возу са представницима Кантона Тузла.

Отварање Фабрике цемента у Лукавцу

Фабрика цемента Лукавац (Цементара) – приватизована у октобру 2001, и сматра се да је примјер једне од најуспјешнијих приватизација у Федерацији - недавно је поново отворена са 55 милиона еура вриједним новосаграђеним објектима за производњу цемента.

Тако су се производни капацитети цемента

утростручили па ће од сада умјесто да производи 250 хиљада тона, Фабрика цемента Лукавац бити у стању да произведе 700 хиљада тона цемента годишње.

Аустријски инвеститор “АЛАС Интернационал” је био задовољан тим што су грађевински радови завршени прије него што се очекивало.

Интересантно је и то да материјали који се користе у производњи цемента у Фабрици цемента у Лукавцу, сви долазе из околних предузећа – Тузланска термоелектрана обезбјеђује пепео и шљаку, каменолом “Вијенац” камен, а рудници угља Ђурђевић и Бановићи производе неопходан угаљ. Стога је Фабрика цемента чисти извозник који не увози материјал за производњу.

Детаљ са церемоније отварања Фабрике цемента Лукавац

Фабрике за производњу цемента у Лукавцу и Какњу су сада способне да задовоље 60 процената садашњих захтјева БиХ за цемента и способне су да се успјешно надмећу са фабрикама изван БиХ.

ОХР Бања Лука

ЛНМ Холдинг, други по величини произвођач челика на свијету постао већински власник Новог Рудника Љубија, са 51 посто уједла у власништву компаније

Споразум о заједничком улагању закључен између Рудника жељезне руде Љубија и ЛНМ-а је потписан 30. априла 2004. У складу са одредбама овог споразума, ЛНМ ће укупно уложити 51 милион КМ. Од овог износа, 25 милиона ће уложити у току ове пословне

године, а осталих 26 милиона КМ у току наредне три године. Запослиће се 400 до 450 радника који ће бити ангажовани на припреми производног процеса. Када започне производња (планирана за 2005. годину), 600 запослених ће производити милион тона руде. Планирано је да се у току 2006. године ангажује 750 радника и достигне производња од 1,5 милиона тона руде. Планирано је да се целокупна производња руде обрађује у челичанама у власништву ЛНМ-а у БиХ, Србији и Румунији.

Просјечна нето зарада у РС за мај 2004. године износила 418 КМ

Према подацима из Завода за статистику Републике Српске, просјечна номинална нето зарада исплаћена за мај 2004. године износила је 418 КМ, што представља увећање од 2% у односу на износ исплаћен за претходни мјесец. Највећи раст је забиљежен у сектору рибарства (23,3%), док је највећи пад забиљежен у сектору финансијских услуга, за 5,5%.

Просјечна нето зарада за првих пет мјесеци 2004. године износила је 407 КМ. У том периоду, највише плате су исплаћиване у сектору финансијског посредовања (797 КМ), док су најниже зараде забиљежене у угоститељству (248 КМ).

Повећан обим индустријске производње у РС

У првих пет мјесеци 2004. године, физички обим индустријске производње у РС је повећан за 10,8% у односу на исти период прошле године. Што се тиче физичког обима индустријске производње, по намјени, у периоду јануар – мај 2004. у поредјењу са истим периодом прошле године, производња репроматеријала је увећана за 38,1%, трајних производа широке потрошње за 21,0%, капиталних добара за 6,8%, једнократних производа широке потрошње за 0,1%, док је производња електричне енергије била мања за 1,9%.

Увећање индекса цијена на мало за 1,7%

Индекс цијена на мало у периоду јануар – мај 2004. је за 1,7% већи у односу на исти период прошле године. Цијене пољопривредних производа су увећане за 5,2%, индустријских

прехранбених производа за 3,5%, пића за 1,9%, индустријских непрехрамбених производа за 1,3%, а услуга за 0,8%, док су цијене дуванских производа мање за 1,4%.

НАЈНОВИЈЕ ЕКОНОМСКЕ ИНФОРМАЦИЈЕ ЗА БиХ

Извор: Заводи за статистику ФБХ и РС

Економски показатељи у БиХ за период јануар – мај 2004

Индикатор	Федерација БиХ	Република Српска	БИХ (процјена ОХР-а)
ГДП номинални у 2002	6,698.668	2,734	10,050
ГДП номинални 2003	8,223.826	2,993	12,170
Номинални пораст 2000-2003	+ 18.55%	+ 9,5%	+21%
Индекс у индустријској производњи			
05/04 у поређењу са Ø 2003	110.8	99.4	Н/А
05/04 у поређењу са 05/03	109.7	106.6	Н/А
Индекс малопродајних цијена			
05/04 у поређењу са Ø 2003	99.5	101.7	Н/А
05/04 у поређењу са 12/03	99.7	99.8	Н/А
05/04 у поређењу са 05/03		102.3	
Просјечна нето плата 05/04	535.31 КМ	418 КМ	Н/А
У 05/04 поређењу са просјеком у 2003	+2%	+1.1%	
Број запослених	387.592 лица (са 05/04)	238.190 лица (са 09/03)	Н/А
Број регистрованих незапослених	309.226 лица (са 05/04)	139.106 лица (са 09/03)	450.689 лица
Број пензионера 05/04	288.986 лица	185.494 лица	Н/А
Просјечна пензија у 05/04	198,78 КМ	160.69 КМ	Н/А
Увоз 01/04 - 05/04	2,841.523	922.7	Н/А
Извоз 01/04 - 05/04	910,963	269.3	Н/А
Трговински дефицит у 01/04 - 05/04	1,930.830	653.4	Н/А
Покривеност увоза извозом	32 %	29.2%	Н/А